

ATIK NESNELERİN SANAT EĞİTİMİNDE KULLANILMASI

THE USE OF WASTE OBJECTS IN ART EDUCATION

^aFirdevs SAĞLAM & ^bTuran ENGİNOĞLU

^aArş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, sfirdevs@hotmail.com

^aYrd. Doç., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, turanenginoglu@gmail.com

Özet

Bir maddenin kullanıldıktan sonra işe yaramayan kısmı olarak bilinen atık, günümüz dünyasında önemli bir yere sahiptir. Çağın getirileri, doğal kaynakların hızla tüketilmesi, ek kaynak ihtiyacının doğması gibi unsurlar bu nesnenin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Sanayiden gündelik hayata kadar birçok alanda kullanılan atık nesne 20. yüzyıl itibarıyla ise sanat alanında da kullanılmaya başlamıştır. İlk olarak kübizm sanat akımı ile kullanılan bu nesne zamanla eğitim programlarında da yer bulmuştur. Yaratıcılık özelliğinin geliştiği ders olan sanat eğitimi kapsamında bu nesne ile oluşturulan uygulamalar çocuğun bu objelerle ilişki içine girmesi, bunları kullanarak yeni bir şeyler üretmesi ve sonuç olarak bunlarla ilgili farkındalığın artması bakımından önemli bir yerde durmaktadır. Bu çalışmada sanat nesnesi olarak atık nesne, atık nesnenin sanat eğitimindeki yeri ve bunun birey ve toplum için önemi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın amacı atık nesnenin sanat eğitimi ile kullanılmasının çocuklar üzerinde oluşturduğu etkileri ve kazanımları incelemektir. Araştırma kuramsal olup, yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atık nesne, sanat eğitimi, yaratıcılık, üç boyut

Abstract

Waste object that is known as useless part of the used substance has an important role in today's world. Factors such as the changes in the current period, the rapid depletion of natural resources and the requirement of additional resources has increased this object's prominence. Since 20th century, waste object in many areas from industry to everyday life used has been used in the arts. This object that firstly was used in art movement of Cubism has been used in the formal education after a certain time. Because children produce new things by using waste objects, are in creativity effort with using them and are awareness about waste objects and the concept of recycle with using them, applications created with the waste objects in art education that develops the creativity feature are so much important for children. In this study we has emphasized the waste object as art object, the position of waste object in art education and the importance of waste object for the individual and society. The aim of this study is to examined effects and benefits of using waste objects in art education for children. The research is theoretical, domestic and foreign sources have been scanned, findings have been reviewed.

Keywords: Waste object, art education, creativity, three-dimensions

Giriş

Çok yaygın olmasa da, farklı alanlarda atık nesne kullanımı çok eski dönemlere kadar gitmektedir. Önceden sadece belirli bir gelir düzeyinde olan grupların kullandığı atık nesne, doğal kaynakların hızla tüketildiği günümüz dünyasında neredeyse toplumun tüm kesiminin ihtiyaç duyduğu bir nesne haline dönüşmüştür. Sanayi alanında kullanılarak ihtiyaç duyulan kaynağın belirli bir kısmını sağlayan atık nesne, sadece bu alanda değil aynı zamanda gerek duyulan tüm diğer alanlarda da kullanılmaktadır. Bu kullanım daha özel alanlara yani sanat ve gündelik yaşama kadar yayılmıştır.

20. yy başlarında kübizm akımıyla sanat alanında kullanılan atık nesne, sanat nesnesi tanımının değişmesine yol açmış ve klasik malzeme dışında malzemelerle de sanat eseri üretilebileceği düşüncesinin doğmasına neden olmuştur. "20. Yüzyılın başlarında, doğayı duyu yolu ile salt biçimsel olarak algılama ve sanatı bir yansıtma olarak yorumlama görüşü, Bireşimsel Kübizm ile ters yüz olmuş, ilk defa sanat dışı olan nesnelere sanat alanının içine girmiş, daha sonraki süreçte ise Duchamp, hazır-yapıtları ile sanatı felsefi bir boyutta değerlendirmiştir. Sanatı yüzyıl boyunca etkileyecek bu devrim, günlük hayatın bir parçası olan ve her an kullandığımız nesnelerin gerek felsefi, gerekse mizahi ve hicivsel yanı ile sanat ürünlerine yeni bir anlayış kazandırmıştır" (Sevim ve Boz, 2011: 112). Sanat alanında

birçok yenilik ve değişimin olmasını sağlayan sanat dışı nesnelere, günümüzde de bu etkilerini sürdürmekte ve insan hayatının farklı alanlarına yayılmaktadır.

Doğal kaynakların hızla tüketilmesi ve ek kaynağa ihtiyaç duyulması geri dönüşüm kavramının öneminin artmasına neden olmuştur. Böylelikle atık nesne ile ilgili toplumun bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Farklı alanlarda yapılan çalışmaların yanı sıra eğitim kurumlarında da çalışmalar yürütülmektedir. Atık nesnenin kullanımı, farklı kademedeki okullarda özellikle de sanat eğitimi dersi kapsamında yaygınlaştırılmıştır. Alternatif bir malzeme olan bu nesne, yaratıcı eylemler sonucunda sanatsal ürünlere dönüştürülmekte ve bu süreç boyunca biçimlendirme, form oluşturma, işe yaramayan bir malzemeden estetik nesne oluşturma gibi öğrenmeler oluşmaktadır. Böylelikle atık nesne ile ilgili oluşturulmak istenilen farkındalık çocuğa davranış olarak kazandırılmaktadır. Bu çalışmada atık nesne ve sanat ilişkisi, bunun sanat eğitimindeki yansımaları incelenmiş, atık nesne ile oluşturulan çalışmaların çocuk ve toplum için sağladığı faydalara değinilmiştir.

Sanat Nesnesi Olarak Atık Nesne

Sanat insan hayatı için vazgeçilmez bir yapıtadır. Ocvirk (2015:5) sanatın gündelik deneyimlerimize hayati bir alt metin sunduğunu ve bizi gündeliğin ötesinde bir yere taşıdığını belirtir. Bizlerin sanat ile karmaşık duyguları ilettiğimizi, ruhlarımızı yatıştırdığımızı veya düşüncelerimizi ve eylemlerimizi kışkırtabildiğimizi ekler. Sanatçı kendi süzgecinden geçirdiği doğayı içine kendi yaşantılarını da ekleyerek farklı biçimler aracılığı ile yeniden doğaya dâhil eder. Sanatçının düşünsel sürecinin sonucunda ortaya çıkan sanat nesnesi farklı malzemeler aracılığıyla somut bir gerçekliğe ulaşır. Sanat nesnesinin biçim ve öz olmak üzere iki yapısı bulunmaktadır. Bu yapılardan öz sanat eserinin düşünsel yapısını oluştururken biçim ise özün sanatın ilke ve elemanlarının farklı teknik ve malzemeler yoluyla somut bir hale bürünmesidir. Sanat nesnesinde istenilen biçimsel özellikler malzeme yardımıyla sağlanır. “Eserdeki nesneselliği, açıkça oluşturduğu malzeme sağlar. Malzeme sanatsal biçimlendirme için alan ve temeldir” (Heidegger, 2011: 21). Kullanılan

malzemenin biçimsel özellikleri sanat eserini oluşturan elemanlar arasında yerini alır. Malzeme taşıdığı anlamı da alarak sanat nesnesinin bir parçası olur.

Nesne üzerine oluşturulmuş tanımlara baktığımızda nesne “duyular sayesinde, duyusallığın duyularında alımlanabilir olandır” (Heidegger, 2011) Düşünülebilir ya da düşünceye konu edilebilir her şey temelde bir nesne olduğundan, öznenin karşısındaki bütün dünya bir “nesnelere alanı” oluşturmaktadır (Ulaş, 2002). Bu tanımlardan yola çıktığımızda özneye karşıt olarak dış dünyada var olan şeylere nesne denilebileceği sonucuna ulaşırız. Özne nesne ile nesne ise özne ile varlık kazanır. Özne, kendi dışında kalan nesnelere alanını algılamak, bunun içinde kendisini tanımlayabilmek için bir etkileşim içine girer. İlişkiye geçmeden önce yabancı bir varlık olan nesne, öznel gerçekliğini ancak öznenin onunla düşünsel bir sürece geçmesiyle elde eder. Hilav (2011: 134) insan zihninin (özne), yalnızca duyu verilerini almakla kalmadığını; onlara kendi etkinliğini de uyguladığını, onları kendi formları (kavramları) aracılığı ile düzenlediğini, anlamlı kıldığını ve düşünülecek duruma getirdiğini belirtir. Var olan nesnenin, nesnelere dünyasına dahil olması ancak öznenin onunla iletişime girmesiyle gerçekleşir. Ulaş’a göre (2002:128) nesne, ideal nesne, gerçek nesne ve soyut nesne gibi kategorilere ayrılır. Kendisine doğrudan yönelmiş düşünsel bir edim olmaksızın var olamayan, düşüncenin konusu olarak salt bilinçte bulunan, yalnızca düşünce ediminin önünde duran nesne ideal nesne; öznedan, bilinçten ya da düşünceden bağımsız olarak dış dünyada var olan, dış dünya gerçekliğinin bir parçası olarak bizim dışımızda, biz olmasak da var olan nesne gerçek nesne; uzam ile zaman içinde yer almadıklarından ötürü “sayılar”, “tümeller”, “geometrik şekiller” ise soyut nesne olarak tanımlanır.

Nesnenin öznenin karşısında olması, özne dışında var olması onu özneye yabancılaştırır. Yabancılaşan şeyle ilgili özne bilgi toplar; onu anlamlandırmaya çalışır. Bu bilgi, nesnenin sahip olduğu, duyularımızla algılayabildiğimiz bir bilgidir ve öznedan var olanlarla birleşir. “Kant’a göre, bütün bilgilerimiz, iki kaynaktan, iki etkenden (faktör)doğar. Bunların biri, bilgi edinen özne; öteki dış dünyadır. Dış

dünya, bilgilerimizin maddesini, malzemesini, içeriğini, başka bir deyişle “hamuru”nu verir bize. Özne ise bu karmaşık maddeyi (içeriği) düzenler, belli bir biçime sokar; böylece, duyumlarımız ve algılarımız, düzenli ve anlamlı bir bilgi haline girer” (Hilav, 2011: 132). Etkileşim sürecinden önce karmaşık bir bilgiye sahip olan nesne, öznenin süzgecinden geçmesiyle hayatın sürekliliğine dâhil olan bir bilgi nesnesine dönüşür. Böylelikle nesne hem içinde taşıdığı kendi bilgisi hem de kullanıldığı alana göre yeni eklenen bilgilerle ilgili belirli kodlar taşır. Böylelikle özne, nesneyi nasıl kullanacağını bilir ve yaşamı için gerekli biçimlere dönüştürebilir.

Nesne değerlendirmesinde atıklara baktığımızda, bunların atık hale gelmeden önce dâhil olduğu şeylere ait kodlar taşıdığını görürüz. Bu nesnelere atık olmasıyla bu kodları kaybetmez ama işlevsiz oldukları için, artık bu kodlarda tam anlamıyla düşüncede yer bulamaz. Ait olduğu malzemeden ayrılan atıklar, o nesneyi tamamıyla tanımlayamaz, sadece anımsatır. Fakat atık nesnenin, insan hayatında önemli yer kaplayan alanlarda kullanılması, onu işe yaramaz nesne konumundan tekrar atık olmadan önce sahip olduğu konuma yeniden ulaştırmıştır. Bu alanlara örnek olarak sanat verilebilir. Bu yeni konumla önceki kodlar ve yeni yüklenen kodlarla daha zengin bir hale dönüşür. Atık nesnelere hem yeni bir malzeme olarak hem de taşıdığı kodlarla sanat nesnesinde özün yansıtılmasında ve özgün bir dil oluşturmada etkili olur. Atıkların sanat nesnesinde kullanılması onu atıktan uzaklaştırıp, bilgi ve düşünce taşıyan bir nesne konumuna sokar.

Modernizm dönemine kadar akademik kurallar çerçevesinde oluşturulan ve bunun için belirli bir malzeme yelpazesinden yararlanan sanat nesnesi bu dönem ve sonrasında tanım ve kapsam olarak tamamen değişmiştir. Hem sanat eserinin oluşumu hem de kullanılan malzemeler bakımından farklılıklar göstermiştir. Böylelikle akla gelebilecek her şey sanat eserini oluşturmada malzeme olarak kullanılmıştır. “Teknolojinin araç gereçlerinden yararlanan sanatçılar konu biçim açısından yapılarını zenginleştirmişlerdir. Örneğin; Bir fotoğraf makinasının icadı, fizik bilimindeki gelişmeler izlenimcileri etkileyerek bilimsel bulguların sanatlarına

girmesine neden olmuştur. ‘Sanatta soylu ya da soysuz gereç yoktur’ diyen Picasso ve Braque, günlük yaşamın bir parçası haline gelmiş olan gereçleri (gazete parçaları duvar kâğıtları vs.) kullanarak resim sanat anlayışına yeni bir boyut getirmişlerdir” (Gençaydın, 1988: 107). Kolâj ve asamblaj çalışmaları ile kullanılmaya başlanılan atık nesne, zamanla yaygınlık kazanmıştır. Atık nesne sanat nesnesine dâhil olması ya da sanat nesnesi olarak tasarlanmasıyla bu yapının ta kendisi olmuştur. Böylelikle işe yaramaz olarak konumlandırılan, düşüncede yer bulamayan bu nesne, estetik unsurlar içeren ve haz alınan bir nesneye dönüşmüştür.

Atık Nesnenin Sanat Eğitimi İçindeki Yeri ve Önemi

Eğitim programları çağın getirilerine göre yeniden düzenlenir. “Gerek dünyada gerekse ülkemizde var olan eğitim sistemleri zamanla etkinliğini yitirmekte, toplumun ihtiyaçlarına cevap veremez duruma gelmektedir. Eğitim sistemi toplumun gelişmesine, ilerlemesine önderlik edecek bir yapılanma içerisinde kendini sürekli yenilemek durumundadır” (Özsoy, 2007: 31). Her alanda olduğu gibi görsel sanatlar dersi de bu yenilenmeye uygun olarak tasarlanır. Hızla ilerleyen dünya koşullarına ayak uydurma, yaratıcılık özelliğinin geliştirilmesi ile mümkündür. Bu özelliğin geliştirilmesi sadece görsel sanatlar dersi için değil bireyin hayatındaki tüm diğer alanlar için geçerlidir. “Günümüz eğitim sisteminden beklenen, sadece belirli bir bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılması değildir. Daha önemlisi bireyin bunlardan değişik sentezlerle farklı fikirler, ürünler ortaya çıkarabilme yeteneğinin geliştirilmesi ve kazandığı bu davranışları gerektiği zaman ve yerde uygulayabilmesidir. Sanatta yaratıcılık kavramını açıklayan bu davranış biçimiyle dünyayı algılayabilmek ve gerekli alışkanlıkları edinebilmenin bir yolu da sanattan geçmektedir” (Yılmaz, 2011: 13). Bunun için dünya genelinde, neredeyse eğitimin her kademesini içeren sanat eğitimi programları oluşturulmaktadır.

Sanat eğitimi bireyin görsel algısını, yaratıcılığını, estetik görüşünü, dünyaya bakış açısını geliştirir. Türkddoğan (1989: 12) sanat eğitiminini bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabası olarak tanımlar. Çocuğun karalama ya da boyama ile kendiliğinden başlayan sanatsal etkinlikleri okulda görsel sanatlar dersi kapsamında daha sistemli ve bilinçli bir şekilde devam eder. Bu derste farklı teknikler kullanılarak iki boyutlu ve üç boyutlu çalışmalar gerçekleştirilir. Bu çalışmaların çerçevesi çocuğun gelişim aşamaları göz önünde tutularak çizilir. Çalışmalarda kullanılacak olan malzemelerde yine bu aşamalar doğrultusunda seçilir.

Çeşit ve özellik bakımından geniş bir malzeme alanı sunan atık nesnelere, her yaşta bireye hitap edebilen, gelişim aşamasına göre kullanıma uygun olan nesnelere arasındadır. Bu nedenle de atık nesnelere eğitim kurumlarında programlara dâhil edilmiştir. Bu nesnelere genellikle sanat eğitimi derslerinde kullanılmaktadır. Sanat eğitimi derslerinde atık nesnelere kullanılmasının nedenleri arasında, bunların sanatçılar tarafından sanat eseri oluşturmada malzeme olarak tercih edilen nesnelere olması ve aynı zamanda günümüz dünyasında atık nesnelere birçok alanda yer bulması ve dolayısıyla da bu nesnelere insan hayatında önemli bir yerde olması vardır. “Teknoloji ve günlük kullanım nesnelere sanat girmesi ile sanat eserinde biriciklik olgusu yıkılmış, sanatçı soran, sorgulayan ve öneren bir pozisyona gelmiştir” (Galatalı, 1988: 134). Sanatta oluşan sınırsız malzeme anlayışı, görsel sanatlar dersinde de yer bulmuştur. Bu malzemeler arasında atıklar olumlu getirileri bakımından önemli bir yere sahiptir. Atıkların çocuğun hayatına girmesine baktığımızda, bunun bazıları için eğitim kurumlarına başlamadan önce gerçekleştiği görülür. Evde ebeveynlerin bazı boş kapları, kutuları çeşitli amaçlarla kullanması, özellikle kırsal kesimde birçok çocuğun maddi olanaksızlıktan dolayı kendi oyuncaklarını kendisinin yapması (Resim 1, Resim 2) ve bunları yaparken atıkları kullanması buna örnek teşkil eder. Gündelik yaşamda kullanımına sıklıkla rastlanan

atık nesne, okul programlarında belirli hedefler doğrultusunda kullanılır. Bu hedefler çocuğun hayal gücünün ve yaratıcılığının gelişmesi, doğal kaynakları daha dikkatli kullanması ve geri dönüşüm kavramını benimsemesi vb. olarak sıralanabilir.

Gündelik yaşamdan nesnelerin işe yaramaz diye düşünülüp çöpe atılan kısmı ile çalışmak öncelikle çocukta var olan atık tanımını değiştirir çünkü çocuk işlevsiz olduğu düşünülen bir şeye yeni bir anlam kazandırarak onu gerekli ve kullanılabilir bir hale dönüştürür. Bu dönüşüm sırasında oluşan düşünsel ve fiziksel etkinlikler ise çocuğun yaratıcılığını geliştirir. Atık nesnelere yeni şeyler üreten çocuk bir şeyleri başarabilmenin verdiği haz duygusunu yaşar. Buda çocuğa özgüven sağlar. Sonuç olarak çocuk, bu malzemeye artık farklı bir gözle bakmaya başlar ve bununla ilgili farkındalığı artar.

Genellikle iki boyutlu çalışmaların yapıldığı görsel sanatlar dersinde atık nesnenin kullanılmasıyla çalışma boyut kazanır. Böylelikle çocuklar iki boyutlu çalışmaların yanı sıra üç boyutlu çalışmalarda yapma fırsatı bulur. İki boyutlu çalışmalarda başarısız olan çocukların üç boyutlu çalışmalarda kendisini gösterme olanağı vardır. Buda her düzeyde çocuğun kendisine özgüven duymasına neden olur. Üç boyut kavramı en, boy, derinlik olarak tanımlanır. “İki ve üç boyutlu çalışmalar arasında belirgin farklar vardır. Resimde lüks sayılan boşluğun, üç boyutlu sanatta ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Sanat olarak heykel, rölyef ve mimarinin özelliği uzayda üç boyutlu bir nesne oluşturmalarıdır. İki boyutlu bir düzlemde derinlik perspektifle yanılısama olarak verilir oysa üç boyutlu çalışmalarda derinlik gerçektir” (Üst, 2013: 7). Üç boyutlu çalışmalara ağırlık verilmesiyle çocukların el becerilerinde gelişme görülür. Yapmayı düşündüğü formu çok boyutlu olarak düşünür ve kurgusunu buna göre yapar. “Üç boyutlu kavrayış eğitimi yaratıcılık eğitimi içerisinde önemli yer tutmaktadır. Özellikle 1970’lerden sonra üç boyutlu tasarım ve bu tasarımların yaratıcı performansla oluşturulmaları sanat eğitiminin gündeminden daha geniş yer kaplamaya başlamıştır”. (Aktaran Çapar, 2006, Allen, 1978: 14-31). Bu çalışmalarla birlikte çocukta boşluk, doluluk, mekan ve hacim kavramları gelişir. Böylelikle bu

kavramlardan oluşan içinde yaşadığımız dünyayı algılama ise daha da kolaylaşır. “Üç boyutlu çalışmalarda kalem, kâğıt, boya gibi resim malzemeleri yanında kil, alçı, ahşap, geometrik bloklar, karton, kâğıt hamuru, kumaş parçası, ip, tel, plastik, metal, taş vb. her çeşit nesne de kullanılabilir. Bu malzemeleri şekillendirmek için günümüzde eskiden beri kullanılan araç-gerecin yanında modern teknoloji de kullanılmaktadır” (Üst, 2013: 12). Çocuğun farklı malzemelerle çalışması, bu malzemeleri tanımasına, bunlarla ilgili bilgisinin artmasına ve bunları nasıl biçimlendireceği öğrenmesine neden olur. Bu malzemelerin farklı özelliklerde olması ve bunları bir araya getirerek tek bir şey oluşturma çocuğu çok yönlü düşünmeye sevk eder. Sanat eğitimi dersinde malzemelerin pahalı olması birçok çocuğun tam olarak bu eğitime dâhil olamamasına neden olur. Fakat atık nesnenin erişebilirliğinin kolay olması, ekonomik düzeyi iyi olmayan çocukların sanat derslerine daha etkin bir biçimde katılmasını sağlar.

Atık Nesnenin Sanat Eğitiminde Kullanılması

Atık nesnenin sanat eğitiminde kullanılması görsel sanatlar dersi kapsamında iki boyutlu ya da üç boyutlu çalışmalar aracılığıyla gerçekleşir. İki boyutlu çalışmalar kolaj, üç boyutlu çalışmalar ise asamblaj olarak adlandırılır. Kolaj iki boyutlu yüzeyler üzerinde kesme yapıştırma tekniklerinin kullanılması ile oluşturulan çalışmalardır. Kağıt, ip, kumaş, kum gibi daha çok sayıda örneklendirebileceğimiz malzemeler, bu teknikte kullanılır. Bu malzemelerin, yüzeye belirli bir konu ya da düzen çerçevesinde yapıştırılması ile bir kompozisyon oluşturulur. Bu kompozisyonlara boya ile müdahale edilmesi mümkündür. Asamblaj çalışması ise farklı malzemelerin birleştirilmesi sonucu oluşturulan üç boyutlu çalışmalara denir. Ahşap parçaları, pet şişeler, kapaklar, kumaş, karton vb gibi malzemeler bu çalışmalarda kullanılır. Sadece kâğıt ve boya kullanılarak yapılan çalışmalara oranla bu nesnelerle yapılan çalışmaların yelpazesi çok daha geniştir. Bu ise çocuk için sınırsız bir üretme alanı oluşturur. Bu sınırsızlık içinde kendisini özgür hisseden

çocuğun üreticiliği ve yaratıcılığı daha çok artar. “Bir düşünme biçimi olan yaratıcılık hayal gücüne sıkı sıkıya bağlıdır. Yaratıcılık hayatımızın her alanında ve çabasında vardır” (Özsoy, 2007: 151). Alışagelmiş teknikler (pastel, karakalem, suluboya, yağlı boya) dışında kolaj ve asamblaj gibi tekniklerle de çocuk kendisini ifade etme şansı bulur. Farklı bir açıdan baktığımızda ise alışagelmiş tekniklerde kendisini başarılı hissetmeyen çocuklar, kolaj ve asamblaj gibi farklı tekniklerle yaratıcı ve üretici yanlarını ortaya çıkarabilirler. Bireysel farklılıkların olduğu düşünüldüğünde her çocuğun farklı tekniklerde başarılı olması da olasıdır. Görsel sanatlar dersi kapsamında yapılan bu çalışmalar sayesinde gelişen yaratıcı düşünce çocuğun yaşamındaki diğer alanlara da yansır.

Atık nesnede hazır olarak var olan renk, biçim, form ve doku gibi elemanlar, çalışma sürecini zenginleştirir. Bu süreçte kişi var olan elemanları çalışmada nasıl kullanılacağına ve bunun yanı sıra bu elemanlar aracılığıyla ne yapacağına dair fikir edinebilir. “Ne yapacağını bilmeyen birine ilginç şekli olan bulunmuş bir obje ya da bir kap gibi bir form verildiğinde, bu kişi hiçlik ya da boşluk gibi ilk sorunun üstesinden gelmiş olur. Temsili görüntüler şekillenmeye ve yaratıcı fikirler elde ve zihinde uyanmaya başlar” (Reed ve Towne, 1974: 13). Burada önemli olan nokta hazır tasarım elemanları sayesinde kişinin zaman kazanması bunun dışında yapması gereken şeylere odaklanabilmesidir. İki bakımdan da düşündüğümüzde atık nesnelere üretme sürecini kolaylaştırır. İki boyut üzerine yapılan çalışmalarda genelde bu elemanlar çizim yöntemiyle oluşturulmaya çalışılır. Fakat burada ise bu elemanların gerçek hali vardır. Sadece bunları kompozisyonun neresinde kullanacağına karar vererek biçimleri oluşturur. Aynı zamanda atık nesnelerin farklı şekilleri kişilere ne yapacağına dair fikirler verir.

Her yaş grubunda uygulanması mümkün olan atık nesne çalışmaları, bireyin fiziksel ve bilişsel gelişimi arttıkça daha bilinçli bir düzeye ulaşır. Okul öncesi eğitimde başlayan bu çalışmalar neredeyse eğitimin her kademesinde yer alır. Çocuğun yaşına ve eğitim düzeyine göre bu çalışmalar basitten karmaşığa doğru farklılık

gösterir. Özellikle üç boyutlu çalışmaların oluşturulması çocuğun gelişimiyle paralel olarak ilerler. “Üç boyutlu yaratıcı etkinlik 9-12 yaş arası çocuklarda diğer yaş gruplarına göre daha etkin olunan bir yaş grubudur. Temel kavrama yöntemlerini karşılaştırma ve analizci düşünme yöntemlerini öğrenmiş olan çocuk üç boyutlu tasarımda öğrendiklerini kullanabilme ve geliştirme olanağı bulur (Allen, 1978:14-31; aktaran, Çapar, 2006: 14-31). Bu yaşlar itibariyle üç boyutlu çalışmalarda daha etkin olmaya başlayan çocuk, yaşı ilerledikçe daha da ileri bir düzeye ulaşır. Çocuğun el becerileri geliştikçe ürettiği şeylerin niteliği ve kendisine sağladığı yararda bir o kadar fazla olur. Bir şeyleri üretmenin doyumunu yaşayan bireyler mutlu olur. Aynı zamanda yaratıcılığı gelişen bireyler hem kendi yaşamını hem de toplumda var olan ortak yaşamı daha da kolaylaştırabilir. Günümüz dünyasının baş döndürücü hızı ve bir o kadarda gelişme içinde olması, yaratıcı bireylerle aşılacak bir uyum sürecini ortaya çıkarır. Özellikle sanat eğitimi ile yaratıcılığı gelişecek olan bireyler bu uyum sürecinin aşılmasında etkili olabilir.

Sonuç ve Öneriler

Teknolojinin gelişmesi ve endüstri toplumlarının oluşması insanoğlu için birçok fayda sağlarken aynı zamanda bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Dünya genelinde doğal kaynakların hızla tüketilmesi gelecekle ilgili endişelerin artmasına neden olmuş; bundan dolayı toplumlar doğal kaynaklar yerine ek kaynaklara yönelmiştir. Bu ek kaynaklara baktığımızda atık nesnenin önemli bir yere sahip olduğunu görürüz. Bu ek kaynağın öneminin algılanması, doğal kaynakların tüketilmesinde daha dikkatli olunmasını ve gelecek nesillere daha iyi bir çevre bırakmamızı sağlar. Geri dönüşüm yoluyla bu nesnelerin yeniden değerlendirilmesi, sadece tüketen değil de aynı zamanda üreten bireyler olmamıza da yardımcı olur. Bu davranışların kazılması için en doğru yol ise kuşkusuz sanattır. İşe yaramayan, gereksiz olan, kötü gözüken nesnelerin estetik objelere dönüşmesi, bu nesnelerle ilgili düşüncelerin değişmesine neden olur. Bundan dolayı atık nesne ile ilgili çalışmalar okulda ders programlarına eklenir.

İhtiyaç duyulan kaynağın belirli bir kısmını sağlayan atık nesne çeşitli alanlarda yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Bu nesne ile ilgili çalışmalar farklı kamu kurumlarının yanı sıra okullarda da sürdürülmektedir. Erken yaşta bir bilinçlenmenin olması için okullarda bununla ilgili programlar oluşturulup; çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Özellikle görsel sanatlar dersi kapsamında atık nesne ile ilgili farkındalık sanat yolu ile gerçekleştirilmektedir. Atık nesnenin sanat alanında kullanılması ile bu nesnelerle ilgili algıda değişiklik oluşmaktadır. İşe yaramayan bir nesne ile sanatsal çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışma atık nesnenin sanat eğitimi ile kullanılmasının çocuklar üzerinde oluşturduğu etkileri ve kazanımları incelemek için gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla elde edilen veriler incelendiğinde, doğal kaynakların daha dikkatli kullanılması, geri dönüşüm kavramının öğrenilmesi, üç boyut kavramının algılanması, görsel algının gelişmesi, yaratıcılık özelliğinin artması ve kazanılan davranışların tüm yaşamına yansması gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Okullarda atık nesnenin kullanılması genellikle görsel sanatlar dersi kapsamında gerçekleşir. Burada yapılan çalışmalar ile çocuk atık nesneyi tanır ve onunla üretme etkinliğine girer. Sanat dışı malzeme ile çalışan çocuğun hayal gücü genişler ve yaratıcılığı artar. Gündelik yaşamdan birçok malzemeyi tanır ve bunları nasıl biçimlendireceğini öğrenir. Aynı zamanda İki boyutlu ve üçboyutlu yüzeylerde biçimlendirme, kompozisyon kurma, inşa etme gibi birçok şeyi de öğrenmiş olur.

Atık nesnenin sanat eğitiminde kullanılabilmesi için belirli düzenlemeler ihtiyaç duyulduğu düşünmekteyiz. Öncelikli olarak bu nesnelerle çalışma yapılmak isteniyorsa atık nesnelere oluşan bir malzeme bankasının yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu nesneler ne kadar çeşitli olursa alınacak verimde bir o kadar iyi olacaktır. Oluşturulacak olan banka eğitimin her kademesi için farklı olmalıdır. Bu farklılık çocuğun yaşına göre hangi malzemeleri daha iyi kullanabileceği ile ilişkilidir. Makas kullanamayan ya da kesici malzemelerle çalışamayacak olan yaş gurubuna bu malzemelerin gerekmediği şeyler seçilmelidir. Toplanan malzemelerin temiz olması

ya da temizlenmesi gerekmektedir. Atık nesne ile çalışmadan önce atık nesnenin sanat çalışmalarında kullanılmasıyla ilgili teorik bilgi örnekleriyle birlikte sunulmalı, verilen teorik bilgi ile kişinin yapacağı şeyle ilgili fikir edinmesin sağlanmalıdır.

Referanslar

- Çapar, M. (2006). Temel Eğitimde 9-12 Yaş Arası Çocuklarda Üç Boyutlu Çalışmaların Yaratıcılık Eğitimine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Galatalı, A. (1988). Teknolojik Toplumlarda Sanat ve Sanatçı. II. Ulusal Sanat Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gençaydın, Z. (1988). Teknolojik Toplumlarda Sanat ve Sanatçı. II. Ulusal Sanat Sempozyumunda sunulmuş bildiri. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Heideger, M. (2011). Sanat Eserinin Kökeni (Çev. Fatih Tepebaşı) Ankara: De ki Yayınları.
- Hilav, S.(2011). Felsefe El Kitabı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ocvirk, O. G., Stinson, R. E., Wigg, P. R., Bone, R. O., Cayton, D. L. (2015). Sanatın Temelleri (Çev. Nur Balkır Kuru ve Ali Kuru). İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları
- Özsoy, V. (2007). Görsel Sanatlar Eğitimi Resim-iş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri (2. Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Reed, C. ve Towne, B. (1974). Sculpture From Found Objects. Worcester, Mass : Davis Publications.
- Sevim, C. ve Boz, G. (2011). Hazır –Nesnelerin ve Teknolojinin Sanatta Kullanımı ve Seramik Sanatına Yansıması. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 111-135.
- Türkdoğan, G. (1981). Sanat Eğitimi Yöntemleri (Resim-İş Öğretimi). Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü Yayınları.
- Ulaş, S. E., (2002). Felsefe Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.

Üst, Ş., Hızal, A. Y., Candan, C. ve Pehlivan, A (2012). Üç Boyutlu Sanat Atölye. Ankara:
Ders Aletleri Yapım Merkezi Matbaası

Yılmaz Gökay, M., Tuna, S., Vural Üstün, D. ve Ayaydın, A. (2011). Sanat Eğitimi ve Görsel
Sanatlar Öğretimi. Editörler :Alakuş, A. O. ve Mercin, L. Ankara: Pegem Akademi
Yayınları.